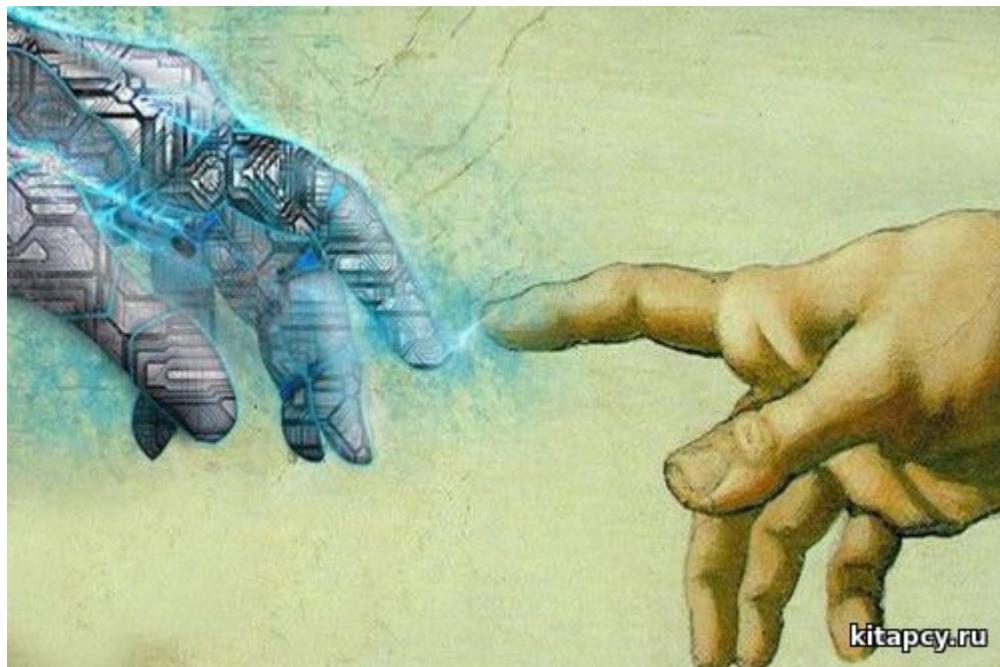

Iki dürli dünýä: Ylym we din

Category: Edebi makalalar, Kitapcy, Nukdaýnazar, Sözler
написано kitapcy | 26 января, 2025

Iki dürli dünýä: Ylym we din IKI DÜRLİ DÜNYÄ: YLYM WE DIN

Diniň sakasy hudaýtarapynam bolsa, dini ylymlar adamzadyň öz döreden zadydyr we köstsüz hasaplap bolmaz

Bu ýazgy din bilen ylmyň arasyndaky funksiýa, gymmatlyk we gözleg usullary, aýratynam tankydy serişdeler taýdan seljerilmeginiň gerekdigini aýdyňlaşdyrmagy maksat edinýär.

Ylmyň diniň bir şahasydygyny, diniň ylma goldanýandygyny aýdýanlar bilen jedelleşmek islämzok. Beýtmek köplenç ýerliksiz gury jedellere alyp barýar.

Mysal üçin, käbirleriniň «Alla Adam ata ähli atlary öwretdi» aýatynyň ylmyň we diniň bir sakadan gaýdýandygyny we diňe şu sebäpli aýrylmaz baglanyşyklydygynyň subutnamasydygyny görkezjek bolup kejeňeklik edişleri ýaly.

Bular ýaly jedelleriň netijesi-de bolmaýar, peýdasy-da.

Belki, biri şeýle diýibem biler:

– Aýdaly, şu girişi kabul etdik, onda bu jedelleriň nämä geregi bar? Bu jedeller ýüzlerce ýyllap ýatanok we hiç hili netije-de berenok.

Şu soraga jogap edip, bu jedeliň maksadynyň şu we şuña meñzes

meſelevlere baha berende duýguçyl täsirleri gyaraklatmakdygyny aýdyp bilerin.

Megerem, bu täsirler täze pikirlere garşı şübheçilikden gelip çykýar, aýratynam uzak wagtlap üýtgewsizligine galan meſeleleriň üstünde durup geçende.

Ýagdaýyň reallygy bize ylmy din bilen baglanyşdyrma hötjetliginiň problemalar bilen ýüzleşmek üçin gerekli ylmy logikanyň gyaraklanmagyna getirýändigini görkezýär.

Göýä ýalta akyl özüne şeýle diýyän ýaly:

– Problemalary nämälimlige baglap, arkaýyn çözgüt tapyp bilyän bolsak, nämüçin özümizi ygtybarsyz çözgütleriň gözlegine itermeli?

Belkäm, käbirlerimiziň koronawirus ýokanjy döwründe metjitleriň we köpcülik ýerleriň ýapylmagyny öňe sürenleri ýazgaran wagyzçy ýadyna düşýändir.

Wagyzçy epidemiýanyň anyk eminiň ýokanç kesele ýoluganlara şypa bermegi üçin Hudaýa ýalbarmalydygyny we welilerden haraý islemelidigini aýdypdy. Munuň diňe ybadathanalaryň ybadat we doga-dileg etjekler üçin açyk galdyrylmagy bilen mümkün boljakdygyny sözünüň üstüne goşupdy.

Wagyzcynyň aýtmagyna görä, «Kesel ybadathanalarda däl, günä işleriň edilýän ýerlerinde bolýar. Kesel dep ediljek ýerine gelmeýär!»

3 НОМЕР:

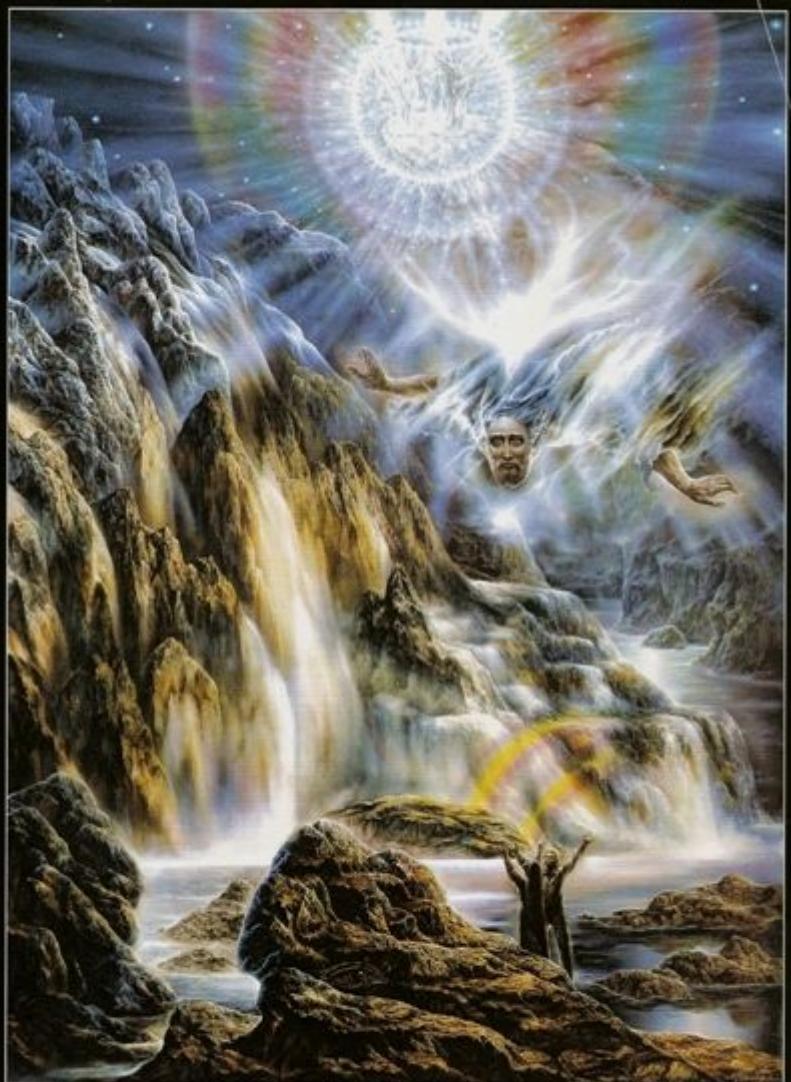
Бозарык
и юбоги -
от Боза?

Невидимые
сокровища
советской
космо-
нативики

Человечество
в плену
желания

Черное море
Третьего
reicha

Звук
фильма
«Аватар»

4

2010 НАУКА и РЕЛИГИЯ

ISSN0180—7045

kitapcy.ru

Munuň başga bir mysaly-da, asyrlar boýy dowam edip gelen ylalaşykdyr: Din ylmy geçmişde ýaşap geçen alymlaryň goýup giden çäklerinden aňry geçmeli däldir.

Şonuň üçin döwürdeş ylmy-barlagçylar birmahalkylaryň aýdan sözlerini düşündirmek-şerh etmek, bulary tassyklamak ýa-da biraz üýtgetmek bilen çäklendi we seýrek ýagdaýda olary pücege çykarýan ýa-da olara düýbünden garşıy çykýan alternatiwalary öne sürmäge synanyşdy.

Başgaça aýdanda, häzirkizaman din ylmy gadymy doganynyň nusgasý bolmakdan aňry geçip bilenok. Bu düşünjäniň ýaýrawy we dini kwalifikasiýa girendigi sebäpli, arap bilim we ylmy-barlag ulgamlarynyň köpüsine aralaşypdyr.

Şonuň üçinem gadymy ylym tankydy we jedelli tema hökmünde dälde, ylmy-barlagçynyň esas edinen ýa-da yzyna öwrülen

subutbamasy hökmünde köp ylmy barlagda bar.
Ýogsam bolmasa, logiki kada täze ylmyň öñküsinden has kemçiliksizdigini öñe sürüär.
Ylym we dünýä funksional taýdan biri-birinden aýry iki dünýädir.

Ylmyň maksady hereket edýän we galyba giren zatlary pücege çykarmak we has gowy zat bilen çalşyrmak bolandygy üçin köp subutbamasy we işi öwrenmäge, seljermäge, puja çykarmaga we alternatiwalary gözlemäge üns berýär.

Diniň funksiýasy bolsa bolsa muňa doly çaprazdyr. Din adama ymykly bir ýoly salgy berýär, ýagny, adamyň eksiztensial sowallaryna jogap berýän takdyra goltgy berýän köpgyraňly nukdaýnazar.

Şerigat şol bir wagtyň özünde hukugyň pelsepewi esasyny we adam jemgyyetindäki şahsy we kollektiwleýin hereket kadalaryna laýyk mazmuny-da hödürleyär.

Adam bilen onuň ýasaýan äleminiň arasyndaky gatnaşyk wagtal-wagtal üýtgedip bolýan garaýışlardan däl.

Şeýle-de, üýtgedilip, üsti ýetirilip durulmaly diýsegem, yzygiderlilik hukugyň tebigatynyň aýrylmaz bölegidir.

Funksional tapawutlylygy sebäpli dinde ylmy-barlag täri ylymdakydan üýtgeşikdir.

Bärde din bilen dini ylmyň arasyndaky tapawudyny seljermegiň gerekdigine ünsi çekmeli. Diniň sakasy hudaýtarapynam bolsa, dini maglumatlar adamzadyň öz döreden zadydyr we köstsüz hasaplap bolmaz. Şonuň üçinem dini ylym adaty ylymlarda ulanylýan birmenzeş düzgünlere we serişdelere dahyllydyr.

Tewfik SEÝF,

Saud Arabystanly žurnalıst, ýazyjy.

Anna, 25.08.2023 ý. Edebi makalalar